

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

DOI: 10.25140/2410-9576-2022-1(24)-38-46

УДК 338.2:330.341

JEL Classification: L51; O10

Дмитро Котелевець

кандидат економічних наук, докторант
Міжнародний науково-технічний університет
імені академіка Юрія Бугая (Київ, Україна)

E-mail: d.kotelevets21@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7778-6038>**НАУКОВО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ
ТА РОЗВИТКУ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ**

Анотація. У статті поглиблено теоретичні положення формування і використання механізму державного регулювання економіки. На основі аналізу змісту таких понять, як «регулювання», «державне регулювання», «державне регулювання економіки», «механізм» конкретизовано сутність механізму державного регулювання економіки. Враховуючи природу зазначеного механізму, у статті також визначено його особливості. Крім того, з'ясовано, що такому механізму притаманна складна ієрархічна структура основних компонентів, які було розглянуто у процесі аналізу моделі зазначеного механізму.

Ключові слова: механізм; державне регулювання; механізм державного регулювання економіки; структура; економічна система.

Рис.: 2. Бібл.: 11.

Постановка проблеми. Розвиток національної економіки в сучасних реаліях безпосередньо пов'язаний із процесами державного регулювання господарських відносин. З наукового погляду вже доведено, що забезпечити ефективний розвиток економічних систем виключно на основі функціонування ринкових механізмів неможливо. Також це підтверджується значною кількістю історичних фактів. Сформувати дієву систему державного регулювання господарських процесів у країні також дуже складно.

Невід'ємною частиною здійснення державного регулювання економіки є механізм такого регулювання, який являє собою сукупність усіх параметрів та елементів, які в поєднанні дозволяють його реалізувати. Питання функціонування як системи державного регулювання економіки, так і її механізму є дуже складними для дослідження, оскільки за своєю природою пов'язані з функціонуванням значної кількості економічних суб'єктів, різних економічних систем, кожній з яких притаманні власні властивості, принципи функціонування і розвитку. З іншого боку, саме це постійно актуалізує необхідність проведення нових досліджень у цьому напрямку, які б розширювали теорію

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

державного регулювання економіки, доповнювали теоретичні, методологічні та прикладні аспекти його здійснення.

Аналіз літературних джерел. Питання державного регулювання економічних систем розглядаються у значній кількості наукових робіт, серед авторів яких варто виокремити таких: В. Геєць, О. Гонта, Л. Дідківська, М. Дубина, О. Мірошниченко, В. Ткачук, К. Шапошников та ін.

Механізм державного регулювання як об'єкт наукового пізнання досліджується в наукових роботах Ю. Гудзь, І. Дроботенко, А. Жаворонка, О. Кравченко, О. Марухленко, В. Приходько та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Попри численні наукові роботи вітчизняних і закордонних учених у сфері формування та здійснення державного регулювання економіки, актуальним залишається проведення нових досліджень у цьому напрямку з метою уточнення, систематизації та розширення теоретичних положень реалізації такого регулювання. Особливо існує необхідність у конкретизації науково-концептуальних положень функціонування і розвитку механізму державного регулювання економіки.

Метою статті є поглиблення науково-концептуальних положень функціонування і розвитку механізму державного регулювання економіки.

Виклад основного матеріалу. Розпочнемо дослідження з розгляду сутності категорії «механізм державного регулювання економіки». Для цього визначимо сутність таких понять, як «механізм», «регулювання», «державне регулювання», «державне регулювання економіки». На рис. 1 представлена концептуальна схема конкретизації сутності окреслених дефініцій.

Аналізуючи сутність механізму державного регулювання економіки, можна конкретизувати особливості такого механізму. До їх числа, на наше переконання, належать такі:

1) опосередкована роль у процесах впливу органів державної влади на розвиток економічних систем;

2) невіддільність від системи державного регулювання економіки;

3) постійна змінюваність і трансформація відповідно до основних тенденцій розвитку системи державного регулювання економіки;

4) необхідність активної участі економічних суб'єктів. Доречно в цьому контексті зауважує В. Шпаков, що особливість механізму державного регулювання економіки проявляється в тому, що його застосування вимагає активної й організованої діяльності людей для досягнення цілей розвитку економіки. Наукове пізнання і більш повне оволодіння цим механізмом дозволяє членам суспільства діяти в

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

напрямах, які виходять з об’єктивних економічних умов, і тим самим удосконалювати свою господарську діяльність відповідно до нагальних потреб, прискорювати розвиток продуктивних сил [11, с. 242];

5) наявність потреби в перевірці дієвості та ефективності використання, що здійснюється на постійному компаративного аналізі кількісних та якісних показників функціонування економічних систем, на розвиток яких спрямований вплив органів державної влади;

6) різновекторність цілей та їх стратегічна однополярність;

7) етапізація поступового використання для здійснення впливу;

8) залученість до здійснення органами державної влади та місцевого самоврядування покладених на її суспільством функцій та ін.

Рис. 1. Сутність категорії

«механізм державного регулювання економіки»

Джерело: складено автором з урахуванням [7; 2; 8].

Ураховуючи наведені особливості механізму державного регулювання економіки, можна однозначно стверджувати, що такий механізм складається із значної кількості компонентів, і вони між собою пов'язані. Отже, окреслені компоненти формують структуру такого механізму. Розглянемо таку структуру детальніше.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Структура в перекладі з латинської мови означає «будова». У сучасній науці під структурою прийнято розглядати сукупність об'єктів у єдиному просторі, які взаємодіють між собою, і їх взаємозв'язок визначає місце кожного з них у всій системі [4, с. 79]. Л. Потравка зауважує, що структура – будова, сукупність відносин, частин і елементів, з яких складається певне економічне ціле [9, с. 44]. О. Коломицева пропонує розглядати структуру як сукупність стійких зв'язків об'єкта, які забезпечують збереження його основних властивостей при різних зовнішніх і внутрішніх змінах [6, с. 187]. Таким чином, можна стверджувати, що структура – це сукупність компонентів та зв'язків між ними, які гармонійно взаємодіють між собою, визначаючи природу певної системи й забезпечують здійснення нею своїх основних функцій.

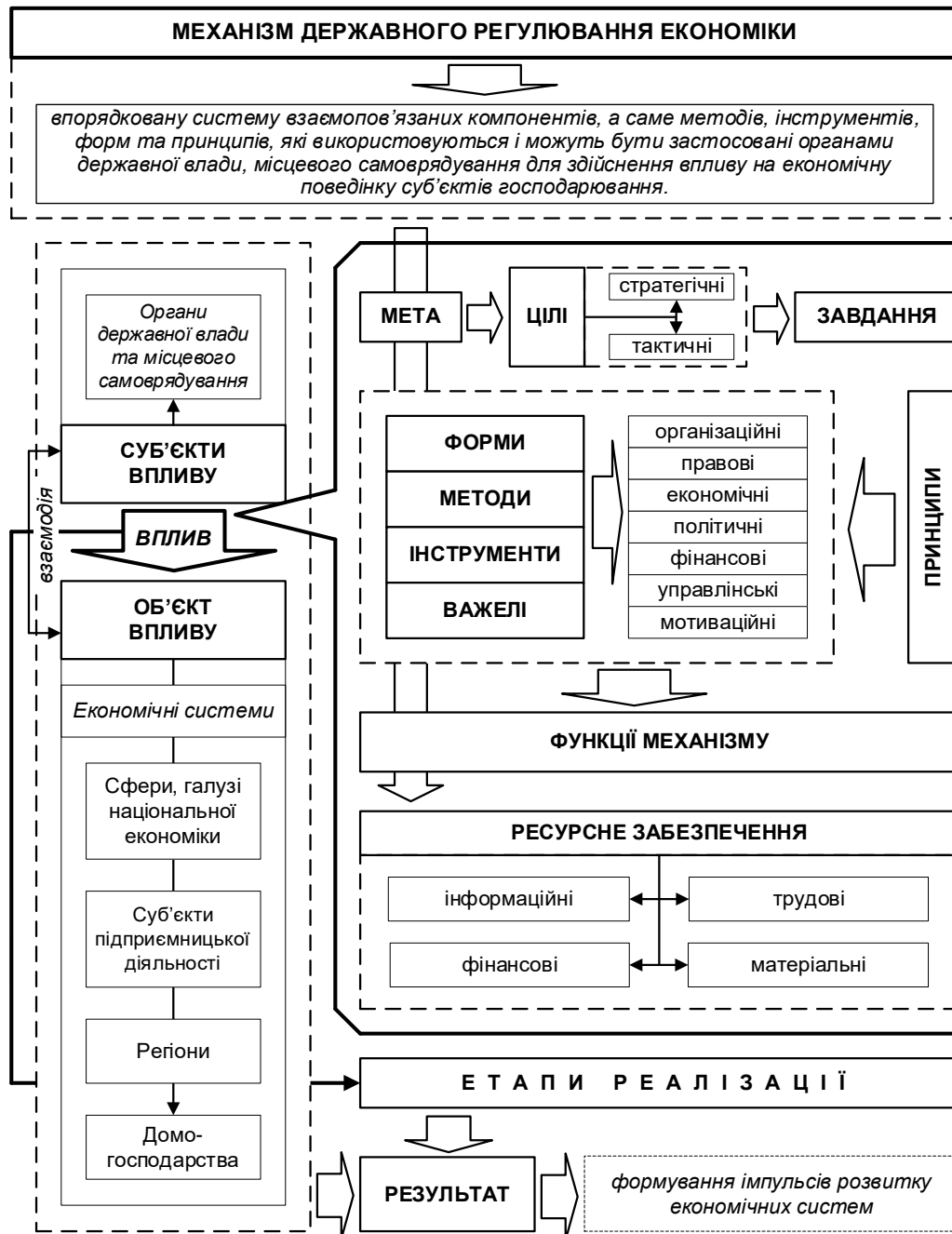
Враховуючи, що механізм державного регулювання економіки являє собою систему, яка використовується для здійснення впливу на економічну поведінку суб'єктів господарювання, то в його структурі є елементи, які дають змогу органами державної влади здійснювати такий вплив. Насамперед це відбувається за рахунок форм, методів, інструментів та важелів впливу. Економічній науці сьогодні відомо значний перелік видів окреслених компонентів, використання яких завжди зумовлено природою економічної системи, на яку здійснюється вплив, тобто в кожному конкретному випадку здійснення регулюючого впливу на діяльність окремих економічних систем необхідно обирати конкретну сукупність компонентів механізму такого впливу, використання яких доцільне, можливе і дозволить отримати бажаний результат у майбутньому. Цілком зрозуміло, що впливати на функціонування суб'єктів підприємницької діяльності та домогосподарств необхідно різними способами, використовуючи подібні методи, але різні інструменти та важелі.

Досить важливою і невід'ємною частиною механізму державного регулювання є його принципи функціонування та розвитку, які визначають базові правила, як компоненти такого механізму взаємодіють між собою, як використовувати такий механізм органам державної влади та місцевого самоврядування для впливу на розвиток економічних систем. Зазначимо, що перелік таких принципів досить універсальний, проте є специфічні принципи, дотримання яких для впливу на окремі види економічних систем є обов'язковим і зумовлено специфікою функціонування таких систем, їх взаємодією з іншими господарськими об'єктами.

На рис. 2 представлено схематичну модель механізму державного регулювання економіки, у якій визначені класичні, загальноприйняті компоненти такого механізму. Зауважимо, що загалом специфіка фун-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

кціонування кожної економічної системи визначає і специфіку зазначеного механізму, тому представлена модель є узагальненою та умовною. Проте окреслені в ній структурні елементи безпосередньо притаманні процесам регулювання розвитку всіх без винятку економічних систем.

Рис. 2. Модель механізму державного регулювання економіки
 Джерело: складено автором з урахуванням [1; 3; 5; 6; 10].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Висновки та пропозиції. У статті поглиблено теоретичні положення формування і використання механізму державного регулювання економіки. Встановлено, що такий механізм є обов'язковим елементом зазначеного типу регулювання та відображає у своїй структурі всі основні компоненти, які у взаємодії створюють основу для здійснення впливу органами державної влади та місцевого самоврядування на розвиток економічних суб'єктів.

На основі аналізу змісту таких понять, як «регулювання», «державне регулювання», «державне регулювання економіки», «механізм» конкретизовано сутність механізму державного регулювання економіки, який запропоновано розглядати як впорядковану систему взаємопов'язаних компонентів, а саме методів, інструментів, форм та принципів, які використовуються і можуть бути застосовані органами державної влади, місцевого самоврядування для здійснення впливу на економічну поведінку

Також у статті зазначено, що враховуючи природу механізму державного регулювання економіки, такому механізму притаманна складна ієрархічна структура основних компонентів, які у своїй взаємодії було розглянуто під час аналізу моделі зазначеного механізму. Це дозволило встановити, що для ефективного його функціонування важливою умовою є забезпечення раціональної та логічно побудованої системи взаємодії між його основними компонентами: суб'єктами, методами, формами, інструментами та важелями регулювання. Також вагому роль у функціонуванні такого механізму відіграють принципи, на основі яких він розвивається, та наявне ресурсне забезпечення.

Список використаних джерел

1. Гонта О. І. Формування комплементарної інвестиційної політики України: виклики глобалізації та вимоги економічної безпеки : монографія / О. І. Гонта, М. В. Дубина, Д. С. Пілевич. – Чернігів : Чернігівський державний інститут економіки і управління, 2013. – 184 с.

2. Гудзь Ю. Ф. Механізм державного регулювання розвитку економічного потенціалу переробних підприємств АПК [Електронний ресурс] / Ю. Ф. Гудзь // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – Вип. 13, ч. 1. – С. 79-86. – Режим доступу: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/13_1_2017ua/19.pdf.

3. Дідківська Л. І. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / Л. І. Дідківська, Л. С. Головка. – К. : Знання-Прес, 2002. – 214 с.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

4. Дубина М. В. Механізм розвитку ринку фінансових послуг на основі інституту довіри: теорія, методологія, практика : монографія / М. В. Дубина. – Чернігів : ЧНТУ, 2018. – 666 с.
5. Жаворонок А. В. Становлення малого і середнього підприємництва у забезпеченні соціально-економічного розвитку національної економіки / А. В. Жаворонок, Н. І. Холявко // Причорноморські економічні студії. – 2020. – Вип. 59-1. – С. 62-67.
6. Коломицева О. В. Структурні зрушення в економіці: сутність і напрями трансформації / О. В. Коломицева // Продуктивні сили і регіональна економіка. – 2008. – Ч. 2. – С. 186-191.
7. Кравченко О. М. Теоретичні підходи до визначення поняття «механізм державного управління» [Електронний ресурс] / О. М. Кравченко // Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2009. – № 3. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=56>.
8. Марухленко О. В. Механізм державного регулювання економіки: сутнісний аспект [Електронний ресурс] / О. В. Марухленко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2017. – № 2(2). – С. 56-59. – Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/19856/1/O_Marukhlenko_VHNU_2_IS.pdf.
9. Потравка Л. О. Необхідність структурних трансформацій України в умовах перехідного періоду / Л. О. Потравка // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. – 2011. – № 2 (2). – С. 42-48.
10. Шапошников К. С. Вплив інституційного середовища на інноваційний розвиток економіки регіону / К. С. Шапошников // Причорноморські економічні студії. – 2018. – Вип. 29. – С. 34-36.
11. Шпаков В. В. Механізми державного регулювання господарської діяльності: постановка проблеми [Електронний ресурс] / В. В. Шпаков // Економічна теорія та право. – 2015. – № 3(22). – С. 240-252. – Режим доступу: <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/3-240-252.pdf>.

References

1. Honta, O.I., Dubyna, M.V., & Pilevych, D.S. (2013). *Formuvannia komplementarnoi investytsiinoi polityky Ukrainy: vyklyky hlobalizatsii ta vymohy ekonomichnoi bezpeky [Formation of complementary investment policy of Ukraine: challenges of globalization and requirements of economic security]*. Chernihivskiy derzhavnyi instytut ekonomiky i upravlinnia.
2. Hudz, Yu.F. (2017). Mekhanizm derzhavnoho rehuliuвання rozvytku ekonomichnoho potentsialu pererobnykh pidpriemstv APK [The mechanism of state regulation of the development of the economic potential of agricultural processing enterprises]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*, 13(1), 79-86. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/13_1_2017ua/19.pdf.
3. Didkivska, L.I., & Holovko, L.S. (2002). *Derzhavne rehuliuвання ekonomiky [State regulation of the economy]*. Znannia-Pres.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

---

4. Dubyna, M.V. (2018). *Mekhanizm rozvytku rynku finansovykh posluh na osnovi instytutu doviry: teoriia, metodolohiia, praktyka* [The mechanism of development of the market of financial services based on the institution of trust: theory, methodology, practice]. ChNTU.

5. Zhavoronok, A.V., Kholiavko, N.I. (2020). Stanovlennia maloho i serednoho pidpriemnytstva u zabezpechenni sotsialno-ekonomichnoho rozvytku natsionalnoi ekonomiky [The formation of small and medium-sized enterprises in the provision of socio-economic development of the national economy]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, 59-1, 62-67.

6. Kolomytseva, O.V. (2008). Strukturni zrushennia v ekonomitsi: sutnist i napriamy transformatsii [Structural shifts in the economy: essence and directions of transformation]. *Produktyvni syly i rehionalna ekonomika – Productive forces and regional economy*, 2, 186-191.

7. Kravchenko, O.M. (2009). Teoretychni pidkhody do vyznachennia poniattia “mekhanizm derzhavnoho upravlinnia” [Theoretical approaches to the definition of the concept of “state management mechanism”]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok – State management: improvement and development*, (3). <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=56>.

8. Marukhlenko, O.V. (2017). Mekhanizm derzhavnoho rehuliuвання ekonomiky: sutnisnyi aspekt [Mechanism of state regulation of the economy: essential aspect]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of the Khmelnytskyi National University. Economic sciences*, (2(2)), 56-59. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/19856/1/O_Marukhlenko_VHNU_2_IS.pdf.

9. Potravka, L.O. (2011). Neobkhdnist strukturnykh transformatsii Ukrainy v umovakh perekhidnoho periodu [The need for structural transformations of Ukraine in the conditions of the transition period]. *Visnyk Zhytomyrskoho natsionalnoho ahroekolohichnoho universytetu – Bulletin of the Zhytomyr National Agroecological University*, (2(2)), 42-48.

10. Shaposhnykov, K.S. (2018). Vplyv instytutsiinoho seredovyscha na innovatsiinyi rozvytok ekonomiky rehionu [The influence of the institutional environment on the innovative development of the economy of the region]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, 29, 34-36.

11. Shpakov, V.V. (2015). Mekhanizmy derzhavnoho rehuliuвання hospodarskoi diialnosti: postanovka problemy [Mechanisms of state regulation of economic activity: problem statement]. *Ekonomichna teoriia ta pravo – Economic theory and law*, (3(22)), 240-252. <http://econtlaw.nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/12/3-240-252.pdf>.

Отримано 30.05.2022

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

UDC 338.2:330.341

JEL Classification: L51; O10

Dmytro Kotelevets PhD in Economic Sciences, Doctoral student
Academician Yuri Bugay International University
of Science and Technology (Kyiv, Ukraine)E-mail: d.kotelevets21@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7778-6038>**SCIENTIFIC AND CONCEPTUAL PROVISIONS
OF THE FUNCTIONING AND DEVELOPMENT OF THE MECHANISM
OF STATE REGULATION OF ECONOMIC SYSTEMS**

Abstract. *The development of the national economy in modern realities is directly related to the processes of state regulation of economic relations. An integral part of the implementation of state regulation of the economy is the mechanism of such regulation, which is a set of all parameters and elements that, in combination, will allow it to be implemented. It is also extremely difficult to form an effective system of state regulation of economic processes in the country, which actualizes the need for new scientific mechanisms of such regulation, which would expand the theory of state regulation of the economy, complement the theoretical, methodological and applied aspects of its implementation.*

The article, based on the analysis of the content of such concepts as "regulation", "state regulation", "state regulation of the economy", "mechanism", specifies the essence of the mechanism of state regulation of the economy, which is proposed to be considered as an ordered system of interconnected components, namely methods, tools, forms and principles that are used and can be applied by state authorities and local self-government bodies to influence the economic behavior of economic entities. Taking into account the nature of the mentioned mechanism, the article also specifies its features.

It is also justified that, taking into account the nature of the mechanism of state regulation of the economy, such a mechanism is characterized by a complex hierarchical structure of the main components, which in their interaction was considered during the analysis of the model of the specified mechanism. This made it possible to establish that an important condition for its effective functioning is the provision of a rational and logically structured system of interaction between its main components: subjects, methods, forms, tools and regulatory levers. Also, the principles on the basis of which it develops and the available resources play an important role in the functioning of such a mechanism.

Keywords: *mechanism; state regulation; mechanism of state regulation of the economy; structure; economic system.*

Fig.: 2. References: 11.

Бібліографічний опис для цитування:

Котелевець Д. Науково-концептуальні положення функціонування та розвитку механізму державного регулювання економічних систем. *Науковий вісник Полісся*. 2022. № 1(24). С. 38-46.